

DOI: 10.33766/2786-9156.106.2.168-177

УДК: 343.14

Таран О. В., докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

e-mail: helentaran2017@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4752-9924>

Шумейко Д. О., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

e-mail: tmt2003@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3185-9956>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (IN ABSENTIA) В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми нормативного регулювання та практики застосування спеціального кримінального провадження (in absentia) в Україні. Звернено увагу на правові позиції та висновки міжнародних органів, серед яких Європейський суд із прав людини, щодо відповідності таких проваджень та практики їх реалізації нормам Європейської конвенції з прав людини, а також договірних органів ООН, зокрема Комітету з прав людини, з приводу відповідності нормам Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Проаналізовано основні принципи провадження in absentia, що сформульовані в правових позиціях Європейського суду з прав людини та органів ООН щодо обов'язку держави повідомити особу про кримінальне провадження та права особи отримати нове судове рішення в разі засудження її in absentia, а також встановлення факту відмови особи особисто брати участь під час судового розгляду та її права на захист тощо. Зазначено що ці принципи враховуються й застосовуються Європейським судом із прав людини з урахуванням змісту скарги та позиції сторін. Спеціальне кримінальне провадження, поширеність та обставини його застосування в Україні формують особливу ситуацію, порівняно з обставинами застосування цього інституту в інших країнах (у контексті правового спору у Європейському суді з прав людини), що зумовлено об'єктивними причинами й специфічною складною загальною соціально-політичною та процесуальною обстановкою. За результатами узагальнення деяких правових позицій Суду, інших органів та з урахуванням підходів, у яких відображено специфіку правових позицій, що наразі є дуже актуальною, а саме провадження щодо воєнних злочинів за процедурою in absentia, обґрунтовано висновки про необхідність урахування низки положень та рекомендацій у законодавстві та практиці.

Ключові слова: спеціальне досудове розслідування, спеціальне судове провадження, спеціальне кримінальне провадження, in absentia, Європейський суд з прав людини, оскарження, повідомлення.

Постановка проблеми. Спеціальне кримінальне провадження, як інститут кримінального процесуального права, виправдано привертає увагу науковців і практиків, з огляду на специфіку його правового регулювання та застосування,

а також дієвість *in absentia* як механізму, що забезпечує притягнення до відповідальності осіб, які ухиляються від слідства й суду задля уникнення такої відповідальності. Численні ґрунтовні, різноаспектні наукові дослідження відповідної теми, фахові публікації, виступи, коментарі враховують і розкривають низку актуальних проблем цього інституту. Проте багато проблем ще потребують розгляду та вирішення.

Наразі не викликає сумніву і заперечень те, що спеціальне кримінальне провадження ні теоретично, ні з позицій нормативного регулювання та правозастосування, не можна розглядати ізольовано, винятково в контексті національного права. По-перше, практика *in absentia* існувала до запровадження цього інституту в Україні і розглядалася, зокрема, Європейським судом із прав людини (ЄСПЛ, Суд), уповноваженими органами ООН. Вона є предметом міжнародного правового регулювання, що не може не впливати на нормативну регламентацію та правозастосування в силу міжнародних договірних зобов'язань та положень. По-друге, Україна в непереборних та специфічних обставинах (наявність окупованих територій, потерпання від збройної агресії та її наслідків) формує власну, особливу практику *in absentia*, яка відрізняється від випадків, які розглядалися міжнародними інституціями.

За таких умов украї важлива прозорість, зрозумілість процедури *in absentia* та єдність відповідної практики. Україні необхідно переконливо підтверджувати відсутність упередженості та здатність національного права та органів влади здійснювати *in absentia* в таких складних та специфічних умовах із дотриманням визначених та визнаних принципів і стандартів. Питання не тільки в перспективі можливих та вже поданих скарг до ЄСПЛ. На пильну увагу міжнародної спільноти до процесів *in absentia* щодо воєнних злочинів має бути чітко, обґрунтовано і відкрито продемонстровано високу якість нормативного регулювання, дієвість правозастосування із дотриманням стандартів демократичних правових систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми нормативного регулювання та практики застосування процедури *in absentia* в різний час вивчалися Ю. П. Аленіним, Н. Р. Бобечком, Ю. М. Грошевим, О. М. Дроздовим, О. В. Капліною, Л. М. Лобойком, О. В. Маленком, В. Т. Маляренком, О. О. Нагорнюком-Данилюком, М. А. Погорельким, В. О. Попелюшком, О. Ю. Татаровим, О. Г. Шило, М. Є. Шумилом, О. Г. Яновською та іншими вченими. Дослідження згаданих та інших науковців розкривають і вирішують важливі проблеми спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду, проте низка актуальних проблем ще потребує розв'язання.

Формулювання цілей. Метою цього дослідження є узагальнення деяких правових позицій ЄСПЛ та інших міжнародних органів задля удосконалення нормативного регулювання та застосування спеціального кримінального провадження, а також привернення уваги до проблем цього інституту та важливості дотримання принципів провадження *in absentia*.

Виклад основного матеріалу. Системоутворюючим у контексті загальної характеристики *in absentia* є право на справедливий суд [1], зокрема і як складова

міжнародного правового режиму, який складається з договорів, угод, норм поведінки, й інші права, серед яких справедливий публічний розгляд незалежним і неупередженим судом, утвореним на підставі закону, презумпція невинуватості, неприпустимість самообвинувачення, право бути присутнім під час судового розгляду, право за захист тощо є його складовими. Більш звичним для національного права і практики є звернення до статті 6 Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) [2], проте Міжнародний пакт про громадянські та політичні права також передбачає гарантії для особи щодо справедливого і публічного розгляду у її присутності (стаття 14) [3]. Комітетом ООН із прав людини у Зауваженнях загального порядку № 3: Стаття 14: Рівність перед судами та трибуналами і право кожного на справедливий судовий розгляд [4] зазначається, що в статті 14 містяться гарантії, яких держави-учасниці зобов'язані дотримуватися, незалежно від своїх юридичних традицій і внутрішнього права. Хоча вони повинні повідомляти, яким чином інтерпретуються ці гарантії у їх відповідних правових системах, Комітет зазначає, що основний зміст встановлених Пактом гарантії не може визначатися, лише з огляду на положення внутрішнього права (п. 4) [4]. Таким чином, національне правове регулювання має враховувати модель та вимоги міжнародних механізмів *in absentia*, які відображені в досить широких рамках.

Основні принципи провадження *in absentia* сформульовані у правових позиціях Суду [5; 6; 7; 8; 9] та органів ООН. В узагальненому вигляді вони полягають у такому.

Саме собою провадження *in absentia* не суперечить ЄКПЛ та Міжнародному пакту про громадянські і політичні права¹. Ідеться про процедуру *in absentia* як таку загалом, а, наприклад, Суд окремо в кожній ситуації визначає відповідність її застосування ЄКПЛ.

Обов'язок держави щодо повідомлення особи про кримінальне провадження проти неї. Тут важливе значення має законодавче регулювання способу дій уповноважених органів щодо повідомлення та реальні заходи, які для цього вживалися [10].

Особи, щодо якої було постановлено рішення за процедурою *in absentia*, має бути забезпечене право отримати нове судове рішення як щодо факту, так і щодо закону [11].

Забезпечення права на захист та його ефективність.

Встановлення факту відмови особи від права особисто брати участь у судовому засіданні під час розгляду справи.

Ці принципи є основою специфічного «тесту», який застосовує Суд у розгляді таких справ. Його склад можна визначити як постійний, проте не кожен елемент обов'язково застосовується щоразу, це залежить від змісту і вимог скарги та обставин справи.

---

¹ Аналогічні висновки сформульовано в повідомленнях Комітету ООН із прав людини у справах «Мбенге проти Заїру», повідомлення № 16/1977, п. 14.1; Малеки проти Італії, повідомлення № 699/1996, п. 9.3

У контексті цих положень доцільно детальніше розглянути низку актуальних для національного права проблемних питань провадження *in absentia* та сформулювати рекомендації, які, на нашу думку, сприятимуть удосконаленню нормативного регулювання й застосування провадження *in absentia*.

Відповідно до загального підходу, *in absentia* має бути винятком із загального правила щодо обов'язкової присутності обвинуваченого під час судового розгляду. Проте, як убачається, не йдеться про певний кількісний показник «виняткових» проваджень *in absentia*. Із контексту вбачається, що йдеться саме про змістовний характер та обставини провадження – «виняткові випадки». Іншими словами, прямо не йде мова про те, що кількість таких проваджень обов'язково має бути одиничною, а наголошується, що *in absentia* застосовується, якщо об'єктивно неможливо забезпечити особисту участь обвинуваченого і він переховується та уникає контакту з уповноваженими органами, та загалом однозначно не виключається, що такі випадки можуть бути непоодинокими, з огляду на специфічні ситуації та обставини, що має місце в Україні. Тому складно знайти в практиці ЄСПЛ або інших судових інстанцій релевантні приклади для порівняння з ситуацією застосування *in absentia* в Україні, адже неспровокована агресія, міжнародний збройний конфлікт та пов'язані з цим численні злочини, вчинені особами, які зазвичай об'єктивно не доступні для органів національної влади, визначають особливу обстановку, що не можна не враховувати. Видається, на ці обставини треба зважати й наголошувати на їх значенні у відповідних провадженнях. Водночас, варто уникати надто широкого підходу до розуміння «дозволеності» провадження *in absentia* і застосовувати його, наприклад, у випадках, коли розшук має перспективу, або зусилля уповноважених органів можуть бути ефективними, або ж посилятися винятково на обстановку збройного конфлікту. Підміна належного виконання обов'язків застосуванням процедури *in absentia* в будь-якому разі буде непропорційною.

Як було зазначено, в основі нормативного регулювання й правозастосування *in absentia* має бути основоположне право на справедливий суд і, зокрема, його складову – право особи бути присутньою під час судового розгляду та пов'язані з цим права, а особливо ті, що не можуть бути реалізовані захисником такої особи. Правові механізми повинні чітко відображати й достатньо (наскільки це об'єктивно можливо) компенсувати реалізацію відповідних прав, якщо особа не бере участь у судовому розгляді. Загальний нормативний підхід і процес, починаючи з досудового розслідування, мають однозначно й переконливо свідчити, що вживалися ефективні, а не тільки формальні дії задля забезпечення прав особи у провадженні *in absentia*, та, з огляду на загальний підхід Суду щодо значення певних обставин у конкретній ситуації, у кожному провадженні потрібно з'ясувати, чи існують такі обставини і який їх вплив на провадження, що і є предметом розгляду.

Комітет ООН з прав людини у повідомленні «Салих проти Узбекистану» (ССРР/С/95/Д/1382/2005) зазначає, що повинна бути розумна межа для зусиль щодо встановлення контакту з обвинуваченим, на які очікується від компетентних органів.

З огляду на практику ЄСПЛ та інших міжнародних органів, можна зазначити, що ці обставини оцінюються в кожному випадку з урахуванням конкретної ситуації, наявності інформації, її обсягу від заявника та країни-відповідача (учасника), нормативного регулювання способу повідомлення, реальних заходів, що вживалися для такого повідомлення та їх результативності, поведінки заявника, враховуючи його добросовісність, об'єктивну можливість / неможливість отримати повідомлення. Сукупно ці обставини дають можливість визначити згадану «розумну межу для зусиль щодо встановлення контакту з обвинуваченим».

Потребує уваги питання, яке також було предметом розгляду ЄСПЛ у справі «Санадер проти Хорватії» (Sanader v. Croatia) [12]. Ця справа стосується засудження заявника за процедурою *in absentia* за учинення воєнного злочину. Заявника не вдалося затримати, оскільки він у був у районі Хорватії, який на той час перебував поза ефективним контролем країни. Через декілька років п. Санадер заявив, що йому стало відомо про вирок проти нього, просив про відновлення провадження і запевнив, що готовий взяти участь у процесуальних діях. Національний суд розглянув клопотання з позиції наявності нових фактів і доказів, які самі собою або в поєднанні з раніше наданими доказами могли б призвести до його виправдання або засудження за іншими обставинами, а також відхилив клопотання заявника на тій підставі, що він не міг посплатитися на положення про автоматичне відновлення провадження, оскільки жив у Сербії та був недоступний для судових органів Хорватії. У цьому рішенні ЄСПЛ аналізується судова практика Хорватії, відповідно до якої, засуджений *in absentia* має особисто звернутися до суду з клопотанням про повторний розгляд справи і бути доступним для органів влади під час кримінального провадження.

П. Санадер був засуджений за вчинення воєнного злочину (вбивство військовополонених), і Суд, із урахуванням характеру обвинувачення та обставин справи, констатував, що в цій ситуації провадження *in absentia* відповідало значному суспільному інтересу та інтересу потерпілих у здійсненні правосуддя. При цьому заявник наполягав, що йому не було відомо про провадження проти нього [12]. Заявник вважав, що він вичерпав доступні йому національні засоби правового захисту. Він стверджував, що виконання умов для відновлення провадження, запропонованих Урядом, буде можливим, лише якщо він приїде до Хорватії та вимагатиме повторного розгляду справи, що означатиме, що його заарештують і ув'язнять. На його думку, така торгівля його свободою заради забезпечення його права на справедливий судовий розгляд у його присутності суперечила основним принципам статті 6 Конвенції [12]. ЄСПЛ із цього приводу зазначив, що в будь-якому випадку не може бути й мови про те, щоб обвинувачений обов'язково мав бути взятий під варту, аби забезпечити собі право на повторний розгляд справи в умовах, які відповідають статті 6 Конвенції, оскільки це означало б, щоб здійснення права на справедливий розгляд за умови надання обвинуваченим своєї фізичної свободи як форми гарантії (п. 70) [12].

У цій справі Суд також зазначає, що на особу, обвинувачену у вчиненні кримінального правопорушення, не повинен покладатися тягар доведення

того, що вона не намагалася уникнути правосуддя або що її відсутність була спричинена форс-мажорними обставинами. Заразом національні органи влади можуть оцінити, чи обвинувачений продемонстрував поважну причину для своєї відсутності, чи є в матеріалах справи щось, що підтверджує висновок про те, що він був відсутній із причин, які не залежали від нього (п. 74) [12]. Ці правові позиції особливо актуальні, з огляду на недосконалість національної процедури щодо реалізації права особи отримати нове рішення у справі, яка розглядалася за її відсутності.

У доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) [13] окрема увага приділена провадженню *in absentia*. Цей контекст відноситься до періоду конфлікту, який розпочався у 2014 році й не охоплює подію та перебіг повномасштабного вторгнення 2022 року. У документі розглядається нормативне регулювання і практика застосування *in absentia* переважно щодо злочинів проти основ національної безпеки, громадської безпеки, проте наведені приклади є релевантними поточної ситуації, а висновки залишаються актуальними і щодо провадження *in absentia*, які наразі становлять найбільшу групу (воєнні злочини). В основі аналогії – триваючий конфлікт, недоліки законодавства та якості провадження.

Оже, основні висновки УВКПЛ щодо провадження *in absentia* полягають у тому, що, всупереч міжнародним стандартам прав людини, українське законодавство, що регулює кримінальні провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*), не передбачає право засудженої особи на повторний розгляд справи після винесення вироку, що позбавляє таку особу права подати свою позицію у справі. Крім того, держава перебування може послатися на цей процесуальний недолік як на підставу для відмови в екстрадиції осіб, засуджених *in absentia*, тим самим перешкоджаючи виконанню таких вироків і нівелоючи зусилля щодо притягнення винних до відповідальності та право жертв на ефективний засіб правового захисту (п. 11) [13]. У зв'язку з цим висловлено рекомендацію внести зміни до КПК України та забезпечити можливість повного перегляду кримінальних справ, які розглядалися в порядку спеціального судового провадження (*in absentia*), у тому числі після винесення вироку, на вимогу обвинуваченого, який здався чи був затриманий українською владою [13]. Ця рекомендація не втратила актуальність дотепер, адже КПК України не передбачає згаданої можливості.

Висновки. Правотворчість і правозастосування мають бути орієнтовані та забезпечувати баланс між розсудом національних органів та обмеженнями, визначеними ЄКПЛ, практикою Суду та інших міжнародних органів, міжнародним правом загалом у контексті таких справ.

Виконання національними органами вимог внутрішнього права щодо дотримання процесуального порядку повідомлення особи про провадження проти неї може виявитися недостатньо, з огляду на підходи Суду до оцінки таких дій та ситуацій. Тому важливо, щоб в обґрунтуванні своєї позиції про вжиття належних і всіх можливих заходів задля повідомлення було послідовно й точно

визначено мету цих дій, їх перелік і зміст, результати і наслідки виконання, здійснена об'єктивна оцінка досягнення мети цих дій. В обґрунтуваннях процесуальних рішень має бути відображено та розкрито (а не тільки задекларовано) мету комплексу дій щодо повідомлення, а не лише дотримання відповідного процесуального порядку, що є поширеною практикою.

На виконання міжнародних зобов'язань України та впровадження відповідної практики в нормативну та правозастосовну діяльність потрібно визначити дієву та ефективну процедуру, що дозволить особі, щодо якої здійснювалося провадження *in absentia*, звернутися з клопотанням про новий розгляд справи. Умова особистої присутності під час подання такого клопотання має бути збережена. Також варто передбачити, що рішення суду, яке набуло законної сили на момент нового розгляду залишається таким до постановлення нового. Доцільно відмовитися від покладання на особу обов'язку доказування поважності причин відсутності під час провадження *in absentia* як єдиної підстави для нового розгляду, але залишити таке право і право суду дати оцінку цим причинам. Варто також передбачити можливість застосування процесуальних засобів, які не обов'язково передбачають позбавлення свободи особи, яка добровільно з'явилася і залишається доступною для органів влади під час кримінального провадження. Слід виявити передбачливість і в питанні щодо необхідності повідомлення особою, яка ініціює новий розгляд справи обставин, доказів, інформації, які можуть бути підставою для зміни чи скасування існуючого рішення, в іншому випадку, новий розгляд може бути повторенням попереднього із таким самим результатом, що нівелюватиме саму суть права отримати нове рішення.

Наведеним не вичерпується вся проблематика провадження *in absentia*. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на визначення, конкретизацію та розширення процесуальних гарантій щодо забезпечення прав осіб у провадженні *in absentia*, наприклад, права на захист, зокрема шляхом визначення прав та обов'язків захисників у таких провадженнях; також актуальними залишаються питання оголошення міжнародного розшуку, здійснення розшуку на тимчасово окупованих територіях. Наукове вирішення цих та інших проблем сприятиме створенню оптимальної для національного права й правозастосування моделі спеціального кримінального провадження, яка побудована на основі міжнародного права, враховує найкращий досвід правового регулювання та відповідає національним інтересам.

Використані джерела:

1. Посібник із статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект). Оновлено 31 грудня 2019 року. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2020 рік. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11, 14 та 15 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

4. Зауваження загального порядку № 3: Стаття 14: Рівність перед судами та трибуналами і право кожного на справедливий судовий розгляд: ООН Комітет з прав людини. Дев'яноста сесія. Женева, 9–27 червня 2007 року. ССРР/С/GC/32 23. August 2007. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FFPPRiCAqhKb7yhsrdB0H1I5979OVGGb%2BWPAXhRj0XNNTTvKgFHbxAcZSvX10sJj%2FiyRmVA4IiMvU12NIGKqqg2nh1qOE2hX5xoGtKE2v2YSQVV1Rv5NitNbSYwp> (дата звернення: 10.05.2024).

5. Case of Sejdovic v. Italy. Application no. 56581/00. Strasbourg, 1 March 2006. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72629/>.

6. Case of Medenica v. Switzerland. Application no. 20491/92. Strasbourg, 14 June 2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59720>.

7. Case of Krombach v. France. Application no. 29731/96. Strasbourg, 13 February 2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59211>.

8. Case of Van Geyselghem v. Belgium. Application no. 26103/95. Strasbourg, 21 January 1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58908/>.

9. Case of A. and others v. the United Kingdom. Application no. 3455/05. Strasbourg 19 February 2009. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91403>.

10. Таран О. В. Проблеми судової практики у провадженнях in absentia про порушення законів та звичаїв війни. *Сучасні реалії протидії воєнним злочинам: набутий досвід та погляд в майбутнє*: матеріали панельної дискусії VII Харківського Міжнародного юридичного форуму 25 вересня 2023 року. Київ: Алерта, 2023. С. 126–130.

11. Шумейко Д. О. Особливості постановлення вироку у спеціальному кримінальному провадженні (за матеріалами судової практики). *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків*: матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу (м. Київ, 14 листопада 2019 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 219–223.

12. Case of Sanader v. Croatia. Application no. 66408/12): European Court of Human Rights. Strasbourg, 12 February 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-151039%22>].

13. Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини «Права людини у здійсненні правосуддя у кримінальних справах, пов'язаних з конфліктами в Україні квітень 2014 року – квітень 2020 року. URL: <https://ukraine.un.org/uk/download/48693/88803>. (дата звернення 10.04.2024)

References:

1. Posibnyk iz statii 6 Yevropeys'koyi konventsiyi z prav lyudyny. Pravo na spravedyvyu sud (kryminal'no-protseesual'nyy aspekt). (2020) Onovleno 31 hrudnya 2019 roku. Rada Yevropy/Yevropeys'kyu sud z prav lyudyny, 2020 rik. N. p. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf. [in Ukrainian].

2. Konventsiya pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Yevropeys'ka konventsiya z prav lyudyny). Konventsiyu ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.97 z popravkamy, vnesenymy vidpovidno do polozhen' Protokoliv № 11, 14 ta 15 z Protokolamy № 1, 4, 6, 7, 12, 13 ta 16. (1997) N. p. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [in Ukrainian].

3. Mizhnarodnyy pakt pro hromadyans'ki i politychni prava. Mizhnarodnyy pakt ratfikovano Ukazom Prezydiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainyans'koyi RSR N 2148-VIII vid 19.10.73. (1973) N. p. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. [in Ukrainian].

4. Zauvazhennya zahal'noho poriadku № 3: Statyia 14: Rivnist' pered sudamy ta trybunalamy i pravo kozhnoho na spravedyvyy sudovyy roz hlyad: OON Komitet z prav lyudyny. Dev'yanosta sesiya. Zheneva, 9–27 chervnya 2007 roku. (2007) CCPR/C/GC/32/23. August 2007. N. p. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqkKb7yhsrdB0H115979OVGGb%2BWPAXhRj0XNtTVKgFHbxAcZSvX1Osj%2FiyRmVA4liMvUt2NiGKqqg2nh1qOE2hX5xoGtKe2v2YSQVV1Rv5NitNbsYwp> [in English].

5. Case of Sejdovic v. Italy. Application no. 56581/00. Strasbourg 1 March 2006. (2006) N. p. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72629>. [in English].

6. Case of Medenica v. Switzerland. Application no. 20491/92. Strasbourg 14 June 2001. (2001) N. p. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59720>. [in English].

7. Case of Krombach v. France. Application no. 29731/96. Strasbourg 13 February 2001. (2001) N. p. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59211>. [in English].

8. Case of Van Geyselhem v. Belgium. Application no. 26103/95. Strasbourg 21 January 1999. (1999) N. p. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58908>. [in English].

9. Case of A. and others v. the United Kingdom. Application no. 3455/05. Strasbourg. 19 February 2009. N. p. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91403>. [in English].

10. Taran, O. V. (2023) Problemy sudovoyi praktyky u provadzhennyakh in absentia pro porushennya zakoniv ta zvychayiv viyny. *Suchasni realiyi protydyi voyennym zlochynam: nabutyi dosvid ta pohlyad v maybutnye: materialy panel'noyi dyskusiyi VII Kharkivs'koho Mizhnarodnoho yurydychnoho forumu 25 veresnya 2023 roku - Suchasni realiyi protydyi voyennym zlochynam: nabutyi dosvid ta pohlyad v maybutnye: materialy panel'noyi dyskusiyi VII Kharkivs'koho Mizhnarodnoho yurydychnoho forum 25 veresnya 2023 roku*, 126-130. Kyiv : Alerta.

11. Shumeyko, D. O. (2019) Osoblyvosti postanovlennya vyroku u spetsial'nomu kryminal'nomu provadzhenni (za materialamy sudovoyi praktyky). *Aktual'ni pytannya teoriyi ta praktyky dosudovoho rozsliduvannya kryminal'nykh prostupkiu : materialy mizhvidomchoho naukovo-praktychnoho kruhloho stolu (m. Kyiv, 14 lystopada 2019 r.) - Aktual'ni pytannya teoriyi ta praktyky dosudovoho rozsliduvannya kryminal'nykh prostupkiu : materialy mizhvidomchoho naukovo-praktychnoho kruhloho stolu (city of Kyiv, 14 lystopada 2019)*, 219-223. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav.

12. Case of Sanader v. Croatia. Application no. 66408/12): European Court of Human Rights. Strasbourg. 12 February, 2015. (2015) N. p. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-151039%22%5D%7D>. [in English].

13. Dopovid' Upravlinnya Verkhovnoho komisara OON z prav lyudyny «Prava lyudyny u zdysnenni pravosuddya u kryminal'nykh spravakh, pov'yazanykh z konfliktamy v Ukraini kviten' 2014 roku – kviten' 2020 roku. (N. d.) N. p. URL: <https://ukraine.un.org/uk/download/48693/88803>.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2024

Taran O., Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Procedure of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

Shumeiko D., Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Procedure of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

SOME PROBLEMS OF SPECIAL CRIMINAL PROCEEDINGS (IN ABSENTIA) IN UKRAINE

The article examines the current problems of normative regulation and the practice of applying special criminal proceedings (in absentia) in Ukraine. The authors refer to the legal positions of international bodies, including the European Court of Human Rights, regarding the compliance of such proceedings and the practice of their implementation with the norms of the European Convention on Human Rights, as well as the norms of the International Covenant on Civil and Political Rights, the practices of UN treaty bodies, in particular the Committee on Human Rights. The main principles of proceedings in absentia, formulated in the legal positions of the European Court of Human Rights and UN bodies, are analyzed, in particular, regarding the state's obligation to notify a person of criminal proceedings, the right of a person to receive a new court decision in the event of a conviction in absentia, establishing the fact of a person's refusal to take personal participation during the trial, the right to defense, etc. It is noted that these principles are taken into account and applied by the European Court of Human Rights, taking into account the content of the complaint and the circumstances of the case. Special criminal proceedings, the prevalence and circumstances of its application in Ukraine form a special situation in comparison with the circumstances of the application of this institution in other countries in the context of a legal dispute at the European Court of Human Rights, which is caused by objective reasons and a specific complex general socio-political and procedural environment. Based on the results of summarizing some of the legal positions of the Court, other bodies and taking into account the approaches that reflect the specifics of legal positions that are currently out of date, namely the proceedings regarding war crimes under the in absentia procedure, the conclusions about the need to take into account a number of provisions and recommendations in the legislation and practice.

Keywords: special pre-trial investigation, special court proceedings, special criminal proceedings, in absentia, European Court of Human Rights, appeals, notices.